

Twente in Transitie: Kennis voor Gezamenlijke Kansen

Verslag van bijeenkomst op 18 september te Deventer, met:

- De Land Bouwers
- Provincie Overijssel
- Gemeente Enschede, met links naar netwerken zoals OnderTwente, Twents Waternet, Kennispunt Twente en Netwerk Kennissteden.
- Rijkswaterstaat
- VNG
- IPO
- Ministerie BZK
- Ministerie LNV

Twentse Opgaven

Twente bevindt zich in een unieke positie met een scala aan uitdagingen en kansen die de toekomst van de regio vormgeven. Centraal staat de wateropgave, in termen van zowel kwantiteit als kwaliteit. Water is de meest cruciale uitdaging van Twente, in relatie tot de bodem, droogte en landbouw. Denk daarbij ook aan de gezondheid en vruchtbaarheid van de bodem, de impact van droogte op de landbouw en de biodiversiteit in het gebied.

Naast de bovengenoemde natuurlijke aspecten is er de grote opgave van de landbouwtransitie. Dat gaat niet alleen om de technische kant van landbouw maar ook om de sociaal-economische dimensie, de identiteit, cultuur en geschiedenis van Twente. De landbouw bevindt zich in een overgangsfase, met veranderende landschappen, nieuwe wetgeving en een confrontatie tussen landbouw en natuur. Hierbij spelen zaken als landbouwgif, het verdienmodel van de landbouw en de sociale effecten van de transitie naar een duurzame landbouw een rol.

Een andere cruciale uitdaging voor Twente is de samenwerking tussen de gemeenten. Deze samenwerking kan en moet beter, zoals blijkt uit ervaringen met de Regionale Energie Strategieën (RESsen). Daarbovenop is er een groeiend wantrouwen bij lokale ondernemers ten aanzien van de feiten, cijfers en kennis afkomstig van instituties, wat resulteert in discussies en argwaan jegens de overheid. Dit wordt onderstreept door initiatieven als Pakhuis Oost en Panorama 2050, die pleiten voor meer inspraak voor bewoners.

Twente kent tevens sociaal-economische uitdagingen. Onderwerpen als gezondheid, eenzaamheid onder senioren en boeren, arbeid, inkomen en infrastructuur komen naar voren. De samenwerking tussen het Twenteboard en waterschappen wordt hierbij als essentieel gezien. Bovendien zoekt Twente naar verbindingen met andere sectoren. Grensoverschrijdende samenwerking, vooral met Duitsland, wordt gezien als een kans, vooral op gebieden zoals de arbeidsmarkt.

Kennis voor kansen

1. Een eerste kans die in het gesprek naar voren komt is te *tonen hoe verschillende sectoren elkaar kunnen helpen in hun transitie en daarmee in de gehele Twentse Transitie*. Denk bijvoorbeeld aan de aanlevering van biobased materialen door de landbouwsector aan de bouw en industrie. Denk ook aan meer koppelingen tussen circulaire economie en kringlooplandbouw. Hierbij spelen nieuwe verdienmodellen en nieuwe modellen voor waardecreatie een rol.

Concrete acties:

- Voorbeelden van een vernieuwing en verbreding van sociaal-economische waardeketens en waardenetwerken in beeld brengen.
 - Voorbeelden van transitie 'over en tussen sectoren heen' expliciteren, voorbeelden uitwerken? Laten zien hoe we intersectoraal meer kunnen verbinden op kansen.
 - Wat Twente momenteel mist, is een heldere visie. Vanuit kennis en adviezen over de Twentse transitie(s) kunnen we visie-ontwikkeling stimuleren.
2. Een tweede kans die in het gesprek naar voren komt is het *mee-ontwikkelen en benutten van Twentse praktijkkennis/ervaringskennis voor de ontwikkeling van Twente*. Dit naast de beschikbare onderzoekskennis, informatie en data.

Concrete acties:

- Het idee is concrete casussen te onderzoeken, zoals Markelo Noord en Broekheurne. Welke kennisbehoeften hebben de verschillende actoren, welke kennis kunnen zij aanreiken voor de ontwikkeling van Twente? Hoe kunnen we deze kennis maximaal benutten? Hoe kunnen we initiatiefnemers die bijdragen aan de opgaven/transities in Twente ondersteunen? Hoe pakken we dat organisatorisch aan bij grote aantallen initiatieven?

Regionale kennishub Twente i.o.

Door te werken aan bovengenoemde twee kansen ontstaat een eerste aanzet tot een regionale kennishub Twente. We onderscheiden daarin de volgende mogelijke stappen.

1. Beginnen bij/met onderzoeken van concrete casussen. Concrete initiatieven: Markelo Noord, Broekheurne, casussen op niveau van Noord-Oost Twente en op niveau van geheel Twente en breder (waardeketens en waardenetwerken).
2. Casussen analyseren vanuit de volgende vragen:
 - Hoe kunnen sectoren samen nieuwe waarde creëren? Welke nieuwe (ver)dienmodellen zijn/worden mogelijk? Waar zien we dit al ontstaan?
 - Waar/hoe wordt praktijkkennis benut bij/voor/in de gebiedsontwikkeling?
3. Nagaan welke kennis- en leerbehoeften hebben initiatiefnemers/actoren die bij gebiedsontwikkeling betrokken zijn?
4. Hoe verlopen gebiedsprocessen/kennis- en leerprocessen nu, hoe ziet het huidige regionale kennisecosysteem eruit, en wat is er volgens ons (regionale kennishub Twente i.o.) daarin nodig?
5. Hoe ziet een stappenplan om te komen tot een regionale kennishub Twente eruit?
 - Hoe zou je op termijn zo'n 100 Markeloo Noord achtste initiatieven kunnen organiseren/faciliteren? Hoe kan een Twentse kennishub lerend samenwerken tussen gebiedsactoren/in gebieden ondersteunen? Hoe kan een kennishub nuttige ervaringkennis optillen en verbinden naar elders? Gebiedsoverstrijgende kennis ontsluiten naar rijk en andere regio's?
 - Hoe kunnen we samen meer kennis, kunde en capaciteit organiseren (poolers, uitwisselen)? Hoe kunnen initiatieven voor kennisvermeerdering beter aansluiten op nationale sporen, erfcoaches, fieldlabs, kpi's. Welke resultaten/projecten kunnen we laten zien?

6. Wat vraagt dit van alle betrokken personen/partijen? Wat is nodig? Wat moet veranderen? Wat is ons advies? Hoe kunnen we bestuurlijke urgentie en lef organiseren?

Bijlage: Reflecties

In het gesprek over opgaven en kansen wordt een aantal reflecties gedeeld:

- Beide kansen waaraan we willen werken zijn meerdaags (van kern / gebied / regio / nationaal / Europees etc.) In eerste ligt nadruk op economische waardeketens en netwerken, in tweede meer op geografisch afgebakend gebied.
- Bij beide thema's is de ontwikkeling, deling en vooral! de toepassing van ervaringskennis van groot belang. Proceskennis (kennis van de aanpak) is daarvan een belangrijk onderdeel. Zie ook waarde van transitie school, om te leren van ruimte voor de rivieren en RES-aanpak. Van belang dat nationaal platform plek hiermee verbindt en ook dergelijke proces ervaring/lessen inzichten deelt. En vooral: de toepassing ervan in gebieden stimuleert. Samen leren! Transitie betekent veranderen voor iedereen, en samen leren op alle niveaus.
- We verheffen in het openbaar bestuur het middel te vaak/te snel tot doel, en gaan daarin mee als kennisinstellingen en -netwerken.
- Het perspectief/visie blijft soms achter bij de harde maatregelen om problemen op te lossen. Zie aanpak stikstof / kaartje, en mislukte pogingen om tot perspectief voor boeren te komen (zwakke perspectiefbrief, landbouwakkoord mislukt).
- Onderliggend speelt ook een waarden- en ideeënstrijd, met daarin als belangrijke stromingen: willen we *als mens de natuur onderwerpen* en benutten voor onze menselijke doelen, of zijn we *als mens onderdeel van de natuur*. Water en bodem sturend zou je kunnen zien als een opkomst (omslag in denken naar) van het laatste perspectief. Niet de mens maar de natuur / landschap is leidend. Daarnaast de stromingenstrijd tussen *BNP/economische groei als ultieme doelstelling* versus *economische winst als onderdeel (middel) van een veel breder pallet aan maatschappelijke waarden* (zoals benoemd in sdg's, brede welvaart, Bruto Twents Geluk)